

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Навчально-науковий юридичний інститут

Кафедра цивільного права

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

**Методичні вказівки для самостійної роботи
студентів заочної форми навчання
спеціальність 081 «Право»
освітня програма «Право»**

**м. Івано-Франківськ
2022 р.**

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 30.08.2022 р.)

Схвалено науково-методичною радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 18.10.2022 р.)

Рецензенти:

Банасевич І.І., кандидат юрид. наук, доцент кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Ковалишин О.Р., кандидат юрид. наук, доцент кафедри судочинства Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

МИРОНЕНКО І.В. Міжнародне приватне право: методичні вказівки для самостійної роботи студентів заочної форми навчання (спеціальність 081 «Право», освітня програма «Право»). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 40 с.

Дані методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника і призначені для самостійної роботи з дисципліни „Міжнародне приватне право”, а також до здачі екзамену з даної дисципліни. Тут викладені завдання до занять з дисципліни „Міжнародне приватне право”, які включають перелік питань, що виносяться на самостійне вивчення, контрольні питань для перевірки знань, а також практичні завдання.

ЗМІСТ

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	4
Предмет, методи та система міжнародного приватного права.....	7
Загальні та юридико-технічні методи регулювання приватноправових відносин з іноземним елементом.	10
Правозастосування у міжнародному приватному праві.....	13
Суб'єкти приватноправових відносин з іноземним елементом	15
Речові правовідносини з іноземним елементом	18
Зобов'язальні правовідносини з іноземним елементом	21
Шлюбно-сімейні правовідносини з іноземним елементом.....	25
Спадкові правовідносини з іноземним елементом	28
Трудові правовідносини з іноземним елементом	30
Врегулювання спорів з іноземним елементом	33
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	38

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Поняття, предмет та завдання міжнародного приватного права.

Методи міжнародного приватного права: загальна характеристика.

Принципи міжнародного приватного права.

Система міжнародного приватного права.

Співвідношення міжнародного приватного права з суміжними галузями права та його місце у правовій системі України.

Поняття та види джерел міжнародного приватного права.

Внутрішнє законодавство як джерело міжнародного приватного права.

Міжнародні договори як джерело міжнародного приватного права.

Правові звичаї як джерело міжнародного приватного права.

Судова та арбітражна практика як джерело міжнародного приватного права.

Уніфікація і гармонізація норм міжнародного приватного права.

Загальні та спеціальні методи правового регулювання у МПП.

Матеріально-правовий (прямий) метод правового регулювання: зміст та межі застосування

Колізійно-правовий метод регулювання.

Принципи колізійного регулювання.

Структура та види колізійних норм.

Основні колізійні прив'язки (формули прикріплення).

Загальні положення щодо правового регулювання відносин за участю іноземного елемента.

Кваліфікація колізійних норм.

Зворотне відсилання та відсилання до права третьої країни.

Обхід закону у міжнародному приватному праві.

Застосування норм іноземного права.

Застереження про публічний порядок.

Інститут імперативних норм в МПП.

Взаємність та реторсія у міжнародному приватному праві.

Правові режими в міжнародному приватному праві.

Поняття та види суб'єктів міжнародного приватного права, особливості регулювання їх правового статусу.

Особистий закон фізичної особи.

Категорії та правовий статус іноземців в Україні.

Правове становище громадян України за кордоном.

Особистий закон (національність) юридичної особи.

Правовий режим іноземних юридичних осіб в Україні.

Держава як суб'єкт міжнародного приватного права.

Імунітет держави: сучасні концепції.

Колізійні питання речового права у міжнародному приватному праві.

Колізійні норми речового права в внутрішньому законодавстві України.

Правове регулювання іноземних інвестицій в Україні: загальні положення.

Гарантії та правові механізми захисту іноземних інвестицій в Україні.

Поняття та види правочинів із іноземним елементом.

Особливості правового регулювання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) в Україні.

Колізійні прив'язки щодо регулювання форми правочинів з іноземним елементом.

Колізійні прив'язки щодо регулювання змісту правочинів з іноземним елементом.

Уніфікація правового регулювання правочинів із іноземним елементом: загальна характеристика.

Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (1980 р.): зміст та межі застосування.

«Правила ІНКОТЕРМС»: зміст та особливості застосування.

Зміст та межі застосування «Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА» (2016).

Правове регулювання недоговірних зобов'язань у міжнародному приватному праві.

Колізійні питання деліктних зобов'язань з іноземним елементом.

Колізійні прив'язки у сфері деліктних зобов'язань: загальна характеристика.

Колізійне регулювання деліктних зобов'язань у законодавстві України.

Уніфікація правового регулювання деліктних зобов'язань в міжнародному приватному праві.

Колізійне регулювання деліктних зобов'язань у праві ЄС.

Особливості правового регулювання шлюбно-сімейних відносин в міжнародному приватному праві.

Колізійні питання оформлення шлюбу з іноземним елементом.

Особливості правового регулювання особистих немайнових відносин подружжя в міжнародному приватному праві.

Правове регулювання майнових відносин подружжя в міжнародному приватному праві.

Колізійні питання припинення шлюбу в міжнародному приватному праві.

Опіка та піклування у міжнародному приватному праві.

Міжнародні аліментні зобов'язання.

Усиновлення з іноземним елементом.

Колізійні питання спадкування з іноземним елементом.

Міжнародні договори у сфері спадкових відносин.

Колізійні регулювання спадкових відносин з іноземним елементом.

Перехід спадщини до держави.

Міжнародно-правове регулювання праці з іноземним елементом.

Колізійне регулювання трудових відносин за участю іноземного елемента.

Правове регулювання праці іноземних суб'єктів в Україні.

Правове регулювання праці громадян України за кордоном.

Міжнародні договори України з питань трудових відносин.

Поняття та предмет міжнародного цивільного процесу.

Джерела міжнародного цивільного процесу.

Процесуальний статус іноземних суб'єктів в Україні.

Міжнародна підсудність цивільних справ.

Міжнародна правова допомога: поняття, зміст, порядок надання.

Міжнародні договори України про надання правової допомоги.

Визнання та виконання іноземних судових рішень.

Поняття, правова природа та види міжнародного комерційного арбітражу.

Джерела правового регулювання міжнародного комерційного арбітражу.
Компетенція міжнародного комерційного арбітражу.
Арбітражна угода.
Процедура розгляду справ у міжнародному комерційному арбітражі.
Оспорювання арбітражного рішення.
Визнання та виконання арбітражних рішень.
Медіація щодо врегулювання міжнародних приватноправових спорів.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Предмет, методи та система міжнародного приватного права

В межах даної теми розглядаються питання щодо змісту та призначення міжнародного приватного права (далі – МПП), його місця в національній правовій системі. Особливу увагу слід звернути на вивчення кола суспільних відносин, які складають предмет МПП, зміст понять „приватноправові відносини” та „іноземний елемент”, його співвідношення з іншими галузями права. При вивченні системи МПП необхідно з'ясувати її складові елементи, а також особливості положень про міжнародний цивільний процес та їх місце у МПП. Окремо слід звернути увагу на вивчення системи та особливостей застосування окремих джерел правового регулювання в МПП, а також особливості імплементації міжнародно-правових за походженням норм МПП в систему національного права.

Ключові поняття: міжнародне приватне право, приватноправові відносини, іноземний елемент, матеріально-правове регулювання, колізійне регулювання, джерела міжнародного приватного права, приватноправові відносини, міжнародний договір, звичаї міжнародного торгового (ділового) обороту, судова та арбітражна практика.

Питання для опрацювання

Виникнення та розвиток доктрини міжнародного приватного права.

Сучасні теорії міжнародного приватного права: загальна характеристика.

Система принципів міжнародного приватного права: основні підходи.

Розвиток та кодифікація законодавства України у галузі міжнародного приватного права.

Система міжнародних договорів України у сфері міжнародного приватного права.

Міжнародні приватноправові звичаї: види, кодифікації, особливості застосування.

Роль прецедентної практики у регулюванні приватно-правових відносин з іноземним елементом.

Контрольні запитання

1. Які суспільні відносини складають предмет міжнародного приватного права?
2. В чому проявляється „іноземний елемент” у правовідносинах, що охоплюються міжнародним приватним правом?
3. Чи можуть держави виступати учасниками правовідносин у міжнародному приватному праві?
4. Вкажіть складові елементи системи міжнародного приватного права.
5. Вкажіть приклади кодифікації звичаїв у міжнародному приватному праві.
6. Вкажіть, які основні акти законодавства України регулюють міжнародні приватно-правові відносини з іноземним елементом?

Тестові завдання

1. Міжнародне приватне право регулює:

- а) відносини між державами та їх громадянами;
- б) відносини за участю іноземних держав як суверенних суб'єктів міжнародного права;
- в) міжнародні відносини невідного характеру;
- г) міжнародні екологічні відносини.

3. Суб'єктами відносин, що регулюються міжнародним приватним правом, можуть виступати:

- а) національні меншини;
- б) територіальні громади;
- в) держави;
- г) політичні партії.

4. Предмет міжнародного приватного права включає в себе:

- а) виключно цивільно-правові відносини;
- б) сімейні відносини за участю іноземного елемента;
- в) будь-які відносини за участю іноземного елемента;
- г) відносини щодо економічного співробітництва держав.

5. Іноземний елемент у відносинах, що складають предмет міжнародного приватного права, може проявлятися у вигляді:

- а) іноземного юридичного факту;
- б) іноземного законодавства;
- в) міжнародного звичаю;
- г) міжнародної колізії.

6. Спеціальними методами правового регулювання у міжнародному приватному праві є:

- а) колізійний метод;
- б) приватно-правовий метод;
- в) диспозитивний метод;
- г) спеціально-юридичний метод.

7. Матеріально-правове регулювання у міжнародному приватному праві може здійснюватися шляхом:

- а) міжнародного арбітражу;
- б) багатосторонніх переговорів;
- в) укладення договорів про правову допомогу;
- г) узгоджувальних процедур.

8. Історично міжнародне приватне право виникло як:

- а) система публічного права;
- б) комерційне право;
- в) система колізійних норм;
- г) звичаєве право.

9. Особливість колізійного регулювання у міжнародному приватному праві полягає у тому, що:

- а) відповідні відносини врегульовуються по-суті;
- б) застосовуються положення міжнародних договорів;
- в) не беруться до уваги норми національного законодавства;
- г) відповідні відносини не врегульовуються по-суті.

10. Особлива частина міжнародного приватного права включає в себе такий розділ як:

- а) право інтелектуальної власності;
- б) міжнародний кримінальний процес;
- в) право міжнародних договорів;
- г) боротьба з торгівлею людьми.

11. Якщо міжнародним договором України передбачено інші спеціальні правила, ніж встановлені Законом України „Про міжнародне приватне право”, то:

- а) застосовуються правила Закону України „Про міжнародне приватне право”;
- б) застосовуються правила цього міжнародного договору;
- в) застосовуються правила цього міжнародного договору в частині, що не суперечать принципам Закону України „Про міжнародне приватне право”;
- г) застосовуються правила, передбачені відповідними договорами України про правову допомогу.

12. Міжнародні договори з питань міжнародного приватного права в Україні:

- а) застосовуються у будь-якому випадку;
- б) застосовуються, якщо вони не суперечать публічному порядку нашої держави;
- в) застосовуються на засадах взаємності;
- г) застосовуються за умови набуття ними обов’язковості для нашої держави.

13. Колізійні норми в сфері міжнародного приватного права у національному законодавстві переважно містять:

- а) Закон України „Про зовнішньоекономічну діяльність”;
- б) Цивільний кодекс України;
- в) Закон України „Про міжнародне приватне право”;
- г) Закон України „Про особливості регулювання відносин з іноземним елементом”.

14. Під судовою та арбітражною практикою як джерелом міжнародного приватного права прийнято розуміти:

- а) судові рішення, яким врегульовується конкретна життєва ситуація;
- б) сукупність усіх рішень, винесених судами за певний проміжок часу на території тієї чи іншої держави;
- в) судові рішення, які набули характеру судового прецеденту і є обов’язковими для вирішення подібних життєвих ситуацій;
- г) судові рішення, що офіційно опубліковані.

15. Під міжнародним звичаєм як джерелом міжнародного приватного права

прийнято розуміти:

- а) правило поведінки, яке сформувалось внаслідок правозастосовчої діяльності;
- б) правило поведінки, яке сформувалось внаслідок його тривалого та одноманітного застосування на міжнародному рівні та визнається обов'язковим;
- в) звичаєве правило поведінки, яке отримало своє нормативне закріплення;
- г) правило поведінки, яким керується національний суд при вирішенні справи.

Практичні завдання

1. Уряд України звернувся до Європейського Союзу щодо отримання допомоги для здійсненні демаркації кордону з Росією та Білоруссю. Обґрунтуйте, чи належать дані правовідносини до сфери міжнародного приватного права?

2. Під час міжнародної зустрічі глав урядів європейських держав прем'єр-міністри України та Греції склали спільний протокол про співпрацю в сфері взаємної правової допомоги щодо розшуку та видачі правопорушників? Чи охоплюються такі відносини міжнародним приватним правом?

3. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію щодо недопустимості дискримінації іноземних працівників. Обґрунтуйте, чи належить даний акт до джерел міжнародного приватного права?

4. Обґрунтуйте, яке місце займають „Міжнародні правила інтерпретації комерційних термінів” (правила ІНКОТЕРМС) у системі джерел міжнародного приватного права? Яка їх юридична сила?

Загальні та юридико-технічні методи регулювання приватноправових відносин з іноземним елементом.

В межах даної теми розглядаються питання щодо особливостей правового регулювання в МПП. Особливу увагу слід звернути на вивчення питань щодо особливостей та послідовності правового регулювання відносин за участю іноземного елемента, змісту та особливостей колізійного та матеріального регулювання в МПП, структури та виду колізійних нсрм. Важливим є засвоїти перелік основних (типових) колізійних прив'язок, які застосовуються в практиці МПП різних країн, сферу їх застосування, а також сучасні принципи колізійного регулювання.

Ключові поняття: колізійна норма, матеріально-правова норма, обсяг (об'єм), прив'язка (формула прикріплення), автономія волі, принцип найбільш тісного зв'язку, гнучке колізійне регулювання, кумулятивні колізійні прив'язки, типові колізійні прив'язки (основні формули прикріплення).

Питання для опрацювання

Система колізійних норм у сучасному міжнародному приватному праві.

Уніфікація колізійного регулювання у міжнародному приватному праві.

Гнучке колізійне регулювання.

Принципи колізійного регулювання.

Контрольні питання

1. Вкажіть, які методи правового регулювання застосовуються в міжнародному приватному праві?
2. В чому полягає зміст матеріально-правового регулювання в міжнародному приватному праві?
3. Назвіть, які основні недоліки колізійного регулювання, яке застосовується у міжнародному приватному праві?
4. Вкажіть складові елементи колізійно-правової норми?

Тестові завдання

1. До спеціальних методів правового регулювання в міжнародному приватному праві належать:
  - а) діалектико-правовий;
  - б) імперативно-правовий;
  - в) приватно-правовий;
  - г) колізійно-правовий.

2. До переваг матеріально-правового методу правового регулювання в міжнародному приватному праві належить те, що:
  - а) відповідні відносини регулюються по-суті;
  - б) визначається право, яке повинне врегулювати відповідні відносини;
  - в) усуваються правові прецеденти;
  - г) він сприяє формуванню міжнародних звичаїв.

3. До установ, що здійснюють уніфікацію норм міжнародного права належать:
  - а) Рада Європи;
  - б) Міжнародна економічна комісія;
  - в) Арбітражний інститут при Торгово-промисловій палаті міста Стокгольм.
  - г) Гаазька конференція з міжнародного приватного права.

4. Колізійна норма в міжнародному приватному праві за своїм змістом є:
  - а) правилом, яке відсилає до положень певного міжнародного договору;
  - б) правилом, яке визначає права та обов'язки учасників відповідних правовідносин;
  - в) правилом, яке регулює відповідні відносини відповідно до існуючих міжнародних звичаїв;
  - г) правилом, яке визначає право, що підлягає застосуванню для врегулювання певних приватних відносин, ускладнених іноземним елементом.

5. Складовими елементами колізійної норми є:
  - а) відсилання;
  - б) гіпотеза;
  - в) прив'язка;
  - г) резолюція.

6. Односторонні формули прикріплення колізійної норми:
  - а) точно називають країну, суд якої компетентний розглядати відповідний спір;

- б) точно називають країну, право якої підлягає застосуванню;
- в) точно називають право, колізійні норми якого підлягають застосуванню;
- г) точно називають право, матеріальні норми якого підлягають застосуванню.

7. Різновидами колізійної прив'язки „особистий закон фізичної особи” є:

- а) закон держави громадянства;
- б) закон держави суду;
- в) закон держави здійснення комерційної діяльності;
- г) закон держави, в якій мав місце відповідний юридичний факт.

8. За своїм змістом принцип „автономія волі сторін” передбачає, що:

- а) правозастосовчий орган визначає право, що підлягає застосуванню до відповідних правовідносин;
- б) до відповідних правовідносин застосовується право, яке з ними найтісніше пов'язане;
- в) учасники правовідносин з іноземним елементом можуть здійснити вибір права, що підлягає застосуванню до відповідних правовідносин;
- г) до відповідних правовідносин застосовуються лише диспозитивні норми права відповідної держави.

9. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, вибір права стосовно правочину відповідно до принципу „автономія волі сторін”:

- а) здійснюється одноразово та в подальшому не може бути змінений;
- б) повинен бути здійснений до моменту укладення правочину;
- в) може бути здійснений на різних стадіях виконання правочину і не підлягає зміні;
- г) може бути здійснений або змінений на різних стадіях виконання правочину.

10. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, вибір права відповідно до принципу „автономія волі сторін” не може здійснюватись:

- а) у спадкових правовідносинах;
- б) якщо у правовідносинах беруть участь особи без громадянства;
- в) якщо відсутній іноземний елемент у правовідносинах;
- г) у зобов'язальних правовідносинах.

Практичні завдання

1. Рядом держав було прийнято багатосторонній міжнародний договір про правову допомогу, який містив виключно колізійні норми з питань речового, зобов'язального та сімейного права. Обґрунтуйте, застосування якого спеціального методу правового регулювання мало місце в даному випадку?

2. Згідно ст. 568 ЦК УРСР (1963 р.), форма зовнішньоторговельних угод, які укладаються радянськими організаціями, і порядок їх підписання, незалежно від місця укладення цих угод, визначались законодавством Союзу РСР. Вкажіть, застосування якого виду колізійних прив'язок мало місце в даному випадку і в чому полягає їх особливість?

Правозастосування у міжнародному приватному праві.

В межах даної теми розглядаються техніко-практичні питання та проблеми, які виникають у зв'язку із застосуванням колізійних норм (кваліфікація колізійних норм, зворотне відсилання та відсилання до законодавства третьої держави, обхід закону, взаємність) та іноземного права (пошук та кваліфікація норм іноземного права, застереження про публічний порядок).

Ключові поняття: застосування колізійної норми (первинна кваліфікація), застосування іноземного права (вторинна кваліфікація), зворотне відсилання, відсилання до права третьої держави, обхід закону, взаємність, застереження про публічний порядок, правовий режим в МПП.

Питання для опрацювання

Проблеми пошуку та тлумачення норм іноземного права.

Встановлення змісту норм права іноземної держави за законодавством і міжнародними договорами України.

Зворотне відсилання у міжнародному приватному праві: проблеми аспекти та шляхи їх розв'язання.

Розвиток концепції застереження про публічний порядок та імперативних (надімперативних) норм у міжнародному приватному праві.

Контрольні питання

1. В чому полягає зміст „первинної кваліфікації” та „вторинної кваліфікації”?
2. Вкажіть основні підходи щодо тлумачення та застосування норм іноземного права.
3. Вкажіть, в який спосіб правозастосовний орган може отримувати інформацію про іноземне право?
4. Розкрийте поняття та види „відсилання” в міжнародному приватному праві.

Тестові завдання

1. Первинна кваліфікація - це:
  - а) визначення процесуального права, що підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом;
  - б) визначення колізійної норми, що підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом;
  - в) визначення міжнародного договору, що підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом;
  - г) визначення матеріального права, що підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом.
2. Кваліфікація за «законом суду» передбачає:
  - а) застосування матеріального права держави суду;
  - б) встановлення змісту колізійної норми згідно з офіційним тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі;

в) встановлення змісту колізійної норми згідно положень порівняльного правознавства;

г) встановлення змісту колізійної норми згідно з офіційним тлумаченням, практикою застосування і доктриною у державі суду.

3. Відповідно до положень закону України «Про міжнародне приватне право», правова кваліфікація - це:

а) визначення права, що не підлягає застосуванню;

б) визначення права, що підлягає застосуванню;

в) визначення права, що найбільш тісно пов'язане із спірними правовідносинами;

г) визначення права за принципом «автономія волі».

4. Відповідно до положень закону України «Про міжнародне приватне право», застосування права іноземної держави охоплює:

а) всі його колізійні норми, які регулюють відповідні правовідносини;

б) виключно імперативні норми, які регулюють відповідні правовідносини;

в) виключно диспозитивні норми, які регулюють відповідні правовідносини;

г) всі його норми, які регулюють відповідні правовідносини;

5. Зворотне відсилання у міжнародному приватному праві це:

а) повторне відсилання матеріальної норми права іноземної держави до правопорядку держави, колізійна норма якого відіслала до даного іноземного правопорядку;

б) повторне відсилання колізійної норми права іноземної держави до правопорядку держави, колізійна норма якого відіслала до даного іноземного правопорядку;

в) відсилання компетентного органу іноземної держави до права третьої держави;

г) відсилання колізійної норми права іноземної держави до права третьої держави.

6. Відповідно до положень закону України «Про міжнародне приватне право», вибір права це:

а) обов'язок учасників правовідносин застосовувати право держави, що підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом;

б) право учасників правовідносин застосовувати диспозитивні колізійні норми;

в) право учасників правовідносин визначити право якої держави підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом;

г) право учасників правовідносин змінювати право держави, що підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом.

7. Обхід закону у міжнародному приватному праві це:

а) зміна особистого закону особи;

б) застосування до правовідносин з іноземним елементом права іншого, ніж право, передбачене відповідним законодавством;

в) укладення фіктивних правочинів;

г) застосування принципу „автономія волі сторін”.

8. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, при

застосуванні права іноземної держави суд чи інший орган встановлює зміст його норм:

- а) згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі;
- б) згідно з колізійними нормами;
- в) згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування і доктриною у державі суду;
- г) згідно з основним законом держави.

9. Матеріальна взаємність у міжнародному приватному праві передбачає:

- а) надання іноземним суб'єктам того обсягу прав і обов'язків, якими користуються громадяни та юридичні особи в державі перебування іноземця;
- б) надання іноземним суб'єктам того обсягу прав і обов'язків, що передбачений міжнародними договорами про правову допомогу;
- в) надання іноземним суб'єктам того ж самого обсягу прав та покладання на них таких же обов'язків, які вони мають у своїй власній державі;
- г) надання іноземним суб'єктам того ж самого обсягу прав та покладання на них таких же обов'язків, який надається іноземцям у їх власній державі.

10. У міжнародному приватному праві для іноземних суб'єктів може встановлюватись:

- а) дозвільний режим;
- б) загальний режим;
- в) винятковий режим;
- г) режим найбільшого сприяння.

Практичні завдання

1. Під час розгляду спору за участю іноземного суб'єкта суд встановив, що застосуванню підлягає право тієї іноземної держави, до якої цей суб'єкт належить. Оскільки суд не володів знаннями про відповідне іноземне право, виникло питання, чи вправі він брати до уваги пояснення торгового представника відповідного іноземного посольства та правовий висновок іноземної торгово-промислової палати. Вирішіть дане питання.

2. Громадянин іноземної держави постійно проживав та навчався в Україні. Після звернення ним до органів РАГС щодо реєстрації шлюбу з громадянкою України виникло питання, законодавством якої держави повинні регулюватись питання щодо його шлюбного віку, оскільки положення Закону України „Про міжнародне приватне право” з цього питання відсилали до законодавства держави громадянства, а законодавство відповідної іноземної держави – до законодавства держави місця постійного проживання. Вирішіть дане питання.

Суб'єкти приватноправових відносин з іноземним елементом

В даній темі розглядаються питання щодо кола учасників правовідносин, що

регулюються МПП, зокрема фізичних осіб, юридичних осіб та держав. Необхідно чітко засвоїти колізійні прив'язки, які використовуються в МПП для врегулювання питань правосуб'єктності фізичних і юридичних осіб, а також критерії, що лежать в основі цих колізійних прив'язок. Особливу увагу слід звернути на особливості правового статусу різних категорій фізичних осіб як суб'єктів міжнародного приватного права, зокрема підстави їх поділу на категорії за правовим статусом, поняття та основні види юридичних осіб у практиці МПП, особливості участі держав у приватноправових відносинах міжнародного характеру. Необхідно звернути увагу на правовий статус держави як учасника відносин, що охоплюються МПП, чітко усвідомивши зміст сучасних концепцій імунітету держави і відмінності між ними.

Ключові поняття: особистий закон (національність) фізичної особи, особистий закон (національність) юридичної особи, громадянство, іммігрант, біженець, іноземець, особа без громадянства, імунітет, абсолютний імунітет держави, обмежений (функціональний) імунітет держави

Питання для опрацювання

Категорії та правовий режим іноземних суб'єктів у міжнародному приватному праві.

Правове регулювання правосуб'єктності фізичних осіб у міжнародному приватному праві: сучасні підходи.

Критерії визначення національності юридичної особи у міжнародному приватному праві.

Сучасні тенденції щодо розвитку концепції імунітету держави.

Контрольні питання

1. Вкажіть коло суб'єктів міжнародного приватного права?
2. Законодавством якої держави визначається правоздатність фізичної особи в міжнародному приватному праві?
3. В чому полягає особливість правового статусу іммігрантів в нашій державі в порівнянні з іншими категоріями іноземців?
4. Вкажіть, які критерії щодо встановлення „національності” юридичної особи застосовуються в міжнародному приватному праві?
5. Розкрийте поняття та види імунітету держав в міжнародному приватному праві.

Тестові завдання

1. Суб'єктами міжнародного приватного права можуть виступати:

- а) територіальні громади;
- б) представництва іноземних юридичних осіб;
- в) держави;
- г) національні меншини.

2. В нашій державі особистим законом фізичної особи вважається право держави:

- а) до громадянства якої ця особа належить;
- б) в якій вона має постійне місце проживання;
- в) в якій вона перебуває в даний момент;

г) в якій вона має місце реєстрації.

3. Якщо особа без громадянства має постійне місце проживання в Республіці Польща, проте на даний момент перебуває в Україні, її особистим законом буде:

- а) польське право;
- б) українське право;
- в) право держави, до громадянства якої вона в останнє належала;
- г) українське або польське право за її вибором.

4. При наявності у особи декількох громадянств, її особистим законом вважається право країни:

- а) з якої вона прибула;
- б) в якій вона на даний момент знаходиться;
- в) до якої вона прямує;
- г) з якою вона має найбільш тісний зв'язок.

5. Згідно українського законодавства, право особи займатись підприємницькою діяльністю визначається правом держави:

- а) у якій вона зареєстрована як суб'єкт підприємницької діяльності;
- б) у якій вона здійснює підприємницьку діяльність;
- в) до громадянства якої вона належить;
- г) у якій особа має постійне місце проживання.

6. В нашій державі цивільна правоздатність юридичної особи, за основною колізійною прив'язкою, визначається правом:

- а) України;
- б) право держави місцезнаходження юридичної особи;
- в) держави, у якій юридична особа переважно здійснює свою діяльність;
- г) держави, у якій знаходиться виконавчий орган управління юридичної особи.

7. Підприємницька та інша діяльність іноземних юридичних осіб в Україні регулюється:

- а) міжнародними договорами України;
- б) законодавством відповідної іноземної держави;
- в) законодавством України щодо юридичних осіб України, якщо інше не встановлено законом;
- г) законодавством України щодо інвестиційної діяльності.

8. Теорія „статутної” осілості юридичної особи як критерій визначення її національності (особистого закону) передбачає врахування:

- а) місця фактичного знаходження юридичної особи;
- б) місця реєстрації юридичної особи;
- в) місця здійснення основної діяльності;
- г) місця знаходження постійно діючого органу управління.

9. В міжнародному приватному праві складовими елементами імунітету держави прийнято вважати:

- а) національний імунітет;
- б) імунітет від дії законодавства іноземної держави;
- в) імунітет від судового захисту;
- г) імунітет від рішень ООН та інших міжнародних організацій.

10. Концепція абсолютного імунітету держави передбачає, що:

- а) всі держави є суверенно рівними;
- б) державні установи користуються імунітетом у відповідних відносинах, якщо інше не передбачено міжнародними договорами;
- в) пред'явлення позову до іноземної держави, його забезпечення та застосування виконання на майно іноземної держави можливо лише за згодою компетентних органів відповідної держави;
- г) держава та її структури не користуються імунітетом у відповідних відносинах в разі здійснення комерційної чи іншої приватноправової діяльності.

Практичні завдання

1. Після заподіяння фізичною особою внаслідок ДТП шкоди на території Республіки Білорусь виникло питання, законодавством якої держави повинні регулюватись питання її деліктоздатності, оскільки було встановлено, що вона одночасно є громадянином Російської Федерації та Болгарії. Вирішіть дане питання.

2. Яким чином можна встановити особистий закон іноземної юридичної особи, яка діє на території України, якщо держава, в якій вона була створена та зареєстрована, на даний момент припинила своє існування?

Речові правовідносини з іноземним елементом

В межах даної теми розглядаються питання щодо регулювання речово-правових відносин у МПП. При підготовці до семінарського заняття необхідно зосередити увагу на т.з. „колізійних питаннях права власності в МПП”, тобто тих питаннях речово-правових відносин, регламентація яких є відмінною у різних державах, що створює перешкоди у правовому регулюванні. Крім цього необхідні вивчити основні та додаткові прив'язки щодо регулювання речово-правових відносин у МПП, а також знати перелік та основні положення міжнародно-правових актів в даній сфері.

Окремим блоком даної теми є питання щодо регулювання іноземних інвестицій, оскільки вони є типовим прикладом ситуації, коли об'єкти права власності перебувають в іноземній державі. З даного питання слід звернути увагу на міжнародно-правове регулювання відносин іноземного інвестування, основні положення актів національного законодавства щодо регулювання даних відносин, а також правовий режим іноземних інвестицій в Україні.

Ключові поняття: колізійні питання відносин власності, закон місця знаходження речі, закон держави відправлення вантажу, іноземна інвестиція, правовий режим.

Питання для опрацювання

Міжнародно-правова уніфікація правового регулювання речово-правових відносин.

Розвиток колізійного регулювання речово-правових відносин у міжнародному приватному праві.

Розвиток законодавства про захист іноземних інвестицій в Україні.

Міжнародні договори України про захист іноземних інвестицій.

Контрольні питання

1. Вкажіть, які основні колізійні питання відносин власності виділяють в міжнародному приватному праві?

2. Які колізійні прив'язки для врегулювання відносин власності на нерухоме майно застосовуються у міжнародному приватному праві?

3. Вкажіть, в чому полягають колізійні питання щодо правового режиму рухомого майна в міжнародному приватному праві?

4. Які колізійні прив'язки щодо визначення правового режиму рухомого майна застосовуються в міжнародному приватному праві?

5. Які правові режими можуть надаватись іноземним інвесторам в міжнародному приватному праві?

Тестові питання

1. До колізійних питань, що виникають у сфері відносин власності в міжнародному приватному праві, належать питання щодо:

- а) правового режиму певного майна;
- б) категорій нерухомого майна;
- в) власності на нерухоме майно;
- г) правоздатності власників нерухомого майна.

2. До колізійних питань щодо права власності на об'єкти нерухомого майна в міжнародному приватному праві належать питання щодо:

- а) складу майна, яке визнається нерухомим;
- б) правоздатності власників нерухомого майна категорій нерухомого майна;
- в) власності на нерухоме майно;
- г) охорони нерухомого майна.

3. В міжнародному приватному праві під правом країни, в якій знаходиться майно, прийнято розуміти:

- а) право країни, в якій фактично знаходиться майно;
- б) право країни, в якій знаходиться власник майна;
- в) право країни, в якій видано правовстановлюючі документи;
- г) право країни, в якій майно взято на облік або зареєстровано.

4. За основною колізійною прив'язкою, згідно українського законодавства, право власності та інші речові права на нерухоме та рухоме майно визначаються:

- а) правом держави до якої належить власник майна;
- б) правом держави, у якій це майно зареєстровано;

- в) правом держави, у якій це майно знаходиться;
- г) особистим законом власника.

5. Згідно українського законодавства, належність майна до нерухомих або рухомих речей, а також інша класифікація майна визначаються:

- а) правом держави, в якій виникло право власності на майна;
- б) правом держави, у якій це майно зареєстровано;
- в) правом держави, у якій це майно знаходиться;
- г) правом держави, у якій це майно створено.

6. Згідно українського законодавства, виникнення та припинення права власності та інших речових прав на рухоме майно визначається правом:

- а) особистим законом власника;
- б) правом держави до якої належить власник майна;
- в) правом держави, у якій це майно востаннє було зареєстровано;
- г) держави, у якій майно перебувало на момент виникнення відповідного юридичного факту.

7. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, право власності та інші речові права, відомості про які підлягають внесенню до державних реєстрів, визначаються правом:

- а) найбільш зацікавленої держави;
- б) правом держави до якої належить власник майна;
- в) правом держави, у якій це майно зареєстровано;
- г) держави, у якій майно перебувало на момент виникнення відповідного права.

8. За основною колізійною прив'язкою, згідно Закону України „Про міжнародне приватне право”, право власності та інші речові права на рухоме майно, що за правочином перебуває в дорозі, визначаються правом:

- а) держави, з якої це майно відправлене;
- б) держави, до якої це майно відправлене;
- в) держави, в якій це майно перебуває на даний момент;
- г) держави, до якої належить перевізник.

9. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, захист права власності та інших речових прав здійснюється:

- а) відповідно до права держави, у якій майно знаходиться;
- б) на вибір заявника відповідно до права держави будь-якої держави;
- в) відповідно до права найбільш зацікавленої держави;
- г) на вибір заявника відповідно до права держави, у якій майно знаходиться, або відповідно до права держави суду.

10. Захист права власності та інших речових прав, які підлягають державній реєстрації в Україні, здійснюється:

- а) відповідно до права України;
- б) відповідно до права на вибір заявника;
- в) відповідно до права держави суду;

г) на вибір заявника відповідно до права держави, у якій майно знаходиться, або відповідно до права держави суду.

Практичні завдання

1. Під час продажу канадською фірмою грецькій компанії вантажного морського судна виникло питання, законодавством якої держави повинні регулюватись питання переходу права власності на нього, оскільки за законодавством Канади таке майно визнається нерухомими, в той час як за законодавством Греції – рухомим. Яким чином врегулюється дане питання згідно українського законодавства?

2. Громадянин України, проживаючи в іноземній державі, на протязі тривалого терміну часу відкрито та добросовісно користувався жилим будинком. Виявивши, що цей будинок не має власника, він звернувся за роз'ясненнями, чи можливе визнання його права власності на це майно за набувальною давністю згідно українського законодавства?

Зобов'язальні правовідносини з іноземним елементом

В межах даної теми розглядаються питання правового регулювання правочинів з іноземним елементом. При підготовці до семінарського заняття слід звернути увагу на поняття „міжнародного комерційного правочину”, „споживчого договору з іноземним елементом”, а також особливості їх регулювання. В вітчизняному законодавстві регулювання комерційних правочинів з іноземним елементом здійснюється в рамках регламентації т.з. „зовнішньоекономічних договорів (контрактів)” і на це необхідно окремо звернути увагу. Окремої уваги заслуговує вивчення змісту і особливостей основної („автономія волі”) та додаткових („закон найбільш тісного зв'язку”, „закон держави продавця”) колізійних прив'язок щодо регулювання міжнародних договірних зобов'язань. На сьогодні існує значна кількість міжнародно-правових актів, як нормативного, так і ненормативного характеру, які також регламентують сферу міжнародних комерційних правочинів; відповідно, необхідно знати перелік та основні положення найбільш важливих міжнародних актів з даного питання. При вивченні питань правового регулювання деліктних зобов'язань у МПП необхідно звернути увагу на відмінності щодо регулювання деліктних правовідносин в різних державах, існуючі міжнародні договори з питань деліктних зобов'язань з іноземним елементом, основні та додаткові колізійні прив'язки щодо регулювання деліктних зобов'язань.

Ключові поняття: міжнародний комерційний договір, зовнішньо-економічний договір, автономія волі, закон держави місця укладення договору, форма правочину, комерційне право (*lex mercatoria*), делікт, позадоговірне зобов'язання, закон місця вчинення дії, закон місця настання шкоди.

Питання для опрацювання

Міжнародно-правове регулювання правочинів з іноземним елементом: особливості та сучасні тенденції.

Розвиток правового регулювання зовнішньоекономічних договорів в Україні.

Колізійні питання форми та змісту міжнародного цивільно-правового договору.
Міжнародні конвенції з питань міжнародної купівлі-продажу товарів.
Міжнародні офіційні правила тлумачення торговельних термінів (ІНКОТЕРМС).
Міжнародно-правова уніфікація правового регулювання позадоговірних зобов'язань.

Колізійні питання регулювання деліктних правовідносин.

Контрольні питання

1. Чим характеризуються міжнародні правочини приватно-правового характеру і як вони співвідносяться з поняттям зовнішньоекономічного договору?

2. Які колізійні питання виникають при укладенні міжнародних договорів приватно-правового характеру?

3. Які колізійні прив'язки щодо регулювання форми міжнародних договорів приватно-правового характеру передбачені українським законодавством?

4. Які існують договори щодо міжнародно-правового регулювання деліктної відповідальності за участю нашої держави?

5. В яких випадках право іноземної держави щодо відшкодування шкоди не застосовується в Україні?

6. Які спеціальні колізійні прив'язки передбачені щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) в міжнародному приватному праві?

Тестові завдання

1. До колізійних питань, що виникають при укладенні міжнародних договорів приватно-правового характеру, належать питання щодо:

- а) реєстрації договорів;
- б) форми договорів;
- в) відповідальності за невиконання договорів;
- г) правоздатності учасників договору.

2. Критеріями для виокремлення зовнішньоекономічного договору серед інших правочинів є:

- а) суб'єктний склад його учасників;
- б) форма договору;
- в) мета договору;
- г) цивільний характер.

3. „Розщеплення” правового регулювання договірних відносин у міжнародному приватному праві передбачає можливість:

- а) на свій розсуд визначати умови договору;
- б) укладати договір в довільній формі;
- в) відповідальності за невиконання договорів;
- г) застосування різних національних правопорядків для врегулювання окремих частин договору.

4. Згідно чинного законодавства, за загальним правилом форма правочину має відповідати вимогам права:

- а) яке встановлює більш високі вимоги до форми правочину;
- б) яке передбачає обов'язкову письмову форму правочину;
- в) яке застосовує одна з сторін правочину;
- г) яке застосовується до змісту правочину.

5. Згідно чинного законодавства, форма правочину щодо нерухомого майна визначається відповідно до права:

- а) держави, у якій знаходиться це майно;
- б) яке передбачає нотаріальне посвідчення правочину;
- в) держави продавця;
- г) яке застосовується до змісту правочину

6. Згідно чинного законодавства, за загальним правилом зовнішньоекономічний договір за участю вітчизняних суб'єктів укладається:

- а) у простій письмовій або в електронній формі, якщо інше не передбачено міжнародним договором України чи законом;
- б) в письмовій формі незалежно від місця його укладення;
- в) в формі, що визначається правом держави за місцем його укладення;
- г) в формі відповідно до вимог права, яке застосовується до змісту правочину.

7. Головною колізійною прив'язкою щодо регулювання договірних відносин в міжнародному приватному праві є:

- а) принцип автономії волі сторін;
- б) право, що має найбільш тісний зв'язок із правочином;
- в) право місця укладення договору;
- г) право сторони, що здійснює вирішальне виконання за договором.

8. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, у разі відсутності вибору права до змісту правочину застосовується право, яке:

- а) відповідає суті правочину;
- б) визначає форму правочину;
- в) має найбільш тісний зв'язок із правочином;
- г) регулює правочин.

9. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, у разі укладення „договору між відсутніми” (сторони правочину знаходяться в різних державах), форма правочину визначається правом:

- а) місця проживання сторони, яка зробила пропозицію, якщо інше не встановлено договором;
- б) місця укладення договору;
- в) місця проживання сторони, яка прийняла пропозицію, якщо інше не встановлено договором;
- г) місця виконання договору.

10. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, порядок видачі, строк дії, припинення та правові наслідки припинення довіреності визначаються правом держави:

- а) місця проживання сторони, яка видала довіреність;
- б) у якій буде пред'являтися довіреність;
- в) у якій видана довіреність;
- г) яке визначено у довіреності.

5. У сучасному міжнародному приватному праві на рівні багатосторонніх міжнародних договорів у сфері деліктних зобов'язань врегульовано переважно питання:

- а) деліктів, відповідальність за які настає незалежно від вини заподіювача шкоди;
- б) деліктів, що виникають у сфері міжнародного туризму;
- в) деліктів, що виникають з позадоговірних зобов'язань;
- г) деліктів, що виникають у сфері міжнародних переказів.

11. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, права та обов'язки за зобов'язаннями, що виникають внаслідок завдання шкоди, визначаються правом держави:

- а) до якої належить потерпіла сторона;
- б) яка найбільшою мірою зацікавлена в врегулюванні даних відносин;
- в) до якої належить заподіював шкоди;
- г) у якій мала місце дія або інша обставина, що стала підставою для вимоги про відшкодування шкоди.

12. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, права та обов'язки за зобов'язаннями, що виникають внаслідок завдання шкоди за кордоном, якщо сторони мають місце проживання або місцезнаходження в одній державі, визначаються правом:

- а) держави, на території якої заподіяно шкоду;
- б) держави, у якій відбувається судовий розгляд даної справи;
- в) держави, у якій настали шкідливі наслідки;
- г) цієї ж держави.

13. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, зобов'язання, що виникли внаслідок завдання шкоди, регулюються правом держави суду:

- а) у будь-якому випадку;
- б) якщо шкода заподіяна нерухомому майну;
- в) якщо суд прийняв рішення про це;
- г) якщо сторони обрали право держави суду.

14. Згідно українського законодавства, відповідальність за шкоду, заподіяну за кордоном, не настає, якщо:

- а) таке спричинення шкоди за законодавством України не є протиправним;
- б) про це існує домовленість держав;
- в) винна сторона заперечує проти відшкодування шкоди;
- г) шкода є незначною.

15. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, до вимоги про відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт чи

послуг на вибір потерпілого застосовується:

- а) право будь-якої держави;
- б) право тієї держави, яке передбачає максимальну відповідальність заподіювача шкоди;
- в) право держави, у якій споживач придбав товар або в якій йому була надана послуга;
- г) право держави суду.

Практичні завдання

1. Законодавством якої держави повинні регулюватись відносини щодо продажу громадянином Російської Федерації українській фірмі нерухомого майна, що знаходиться на території Республіки Болгарія?

2. В процесі судового розгляду господарського спору між українською та російською фірмами щодо виконання договору поставки виникло питання, яким законодавством повинен регулюватись даний договір, оскільки суд визнав недійсними умови договору щодо застосування до спірних відносин німецького законодавства. Як слід врегулювати дане питання?

3. Український громадянин, поїхавши в туристичну подорож на власному автомобілі, вчинив ДТП на території Республіки Польща, внаслідок якого було пошкоджено автомобіль громадянина Республіки Білорусь. Виникло питання, законодавством якої держави повинні регулюватись питання відшкодування шкоди і чи можуть учасники ДТП самі обрати відповідне законодавство на свій розсуд. Надайте відповідні роз'яснення.

4. Внаслідок розлиття нафтопродуктів турецьким судном у нейтральних водах було забруднено земельну ділянку на морському узбережжі в межах території України, що належить російській туристичній фірмі. Обґрунтуйте, законодавством якої держави повинні регулюватись відносини щодо відшкодування шкоди?

Шлюбно-сімейні правовідносини з іноземним елементом

В межах даної теми розглядаються питання, пов'язані з регулюванням шлюбно-сімейних відносин у МПП. Вивчення правового регулювання шлюбно-сімейних відносин у МПП передбачає розгляд наступних питань: особливостей регулювання даних відносин як таких, основних колізійних проблем в цій сфері, а також колізійних прив'язок щодо врегулювання питань укладення і розірвання шлюбів з іноземним елементом, регулювання особистих немайнових та майнових відносин подружжя. Важливе значення має вивчення переліку та основних положень існуючих міжнародних договорів з питань сімейного права.

Ключові поняття: шлюб, матеріальні умови дійсності шлюбу, формальні умови укладення шлюбу, форма шлюбу, кульгаюче укладення (розірвання) шлюбу, спільний особистий закон, закон місця укладення шлюбу.

Питання для опрацювання

Міжнародне сімейне право: джерела правового регулювання.

Колізійні норми сімейного права.

Колізійні питання укладення та припинення шлюбу в міжнародному приватному праві.

Правове регулювання відносин подружжя в міжнародному приватному праві.

Міжнародні договори України у сфері сімейних відносин.

Контрольні питання

1. Вкажіть основні колізійні питання щодо врегулювання шлюбно-сімейних відносин у міжнародному приватному праві?

2. Яким законодавством регулюються питання шлюбної правоздатності іноземців в Україні?

3. Чи визнаються в Україні шлюби українських громадян з іноземцями, укладені за кордоном відповідно до вимог іноземного права?

4. Законодавство якої держави застосовується в Україні щодо врегулювання майнових відносин подружжя, один з яких є іноземцем?

5. Які підходи щодо розірвання шлюбів відомі у міжнародному приватному праві?

Тестові завдання

1. До матеріальних вимог щодо вступу в шлюб в міжнародному приватному праві належать питання:

- а) деліктоздатності;
- б) реєстрації шлюбу;
- в) шлюбний вік;
- г) місця укладення шлюбу.

2. Згідно національного законодавства, право на шлюб визначається:

- а) законодавством держави, у якій укладається шлюб;
- б) законодавством, обраним особами, що вступають у шлюб;
- в) законодавством, встановленим договорами про правову допомогу;
- г) визначається особистим законом кожної з осіб, які подали заяву про укладення шлюб.

3. Шлюб між громадянами України, якщо хоча б один з них проживає за межами України, може укладатися в консульській установі або дипломатичному представництві України згідно з правом:

- а) України;
- б) приймаючої держави;
- в) держави місця знаходження;
- г) держави, визначеної особами, що вступають у шлюб.

4. Шлюб між громадянами України, шлюб між громадянином України та іноземцем, шлюб між громадянином України та особою без громадянства, що укладений за межами України відповідно до права іноземної держави, в Україні:

- а) не визнається дійсним;
- б) потребує легалізації в органах РАГС;
- в) визнається дійсним на засадах взаємності;

г) є дійсним за умови додержання щодо громадянина України вимог Сімейного кодексу України щодо підстав недійсності шлюбу.

5. За загальним правилом, в міжнародному приватному праві форма укладення шлюбу визначається:

- а) правом держави спільного громадянства подружжя;
- б) правом держави, у якій укладається шлюб;
- в) спільним особистим законом подружжя;
- г) правом, яке регулює шлюбну правоздатність подружжя.

6. Під „шкутильгаючим” розірванням шлюбу у теорії міжнародного приватного права розуміють:

- а) юридичне розірвання шлюбу за умови збереження фактичного спільного проживання;
- б) фактичне розірвання шлюбу;
- в) розірвання шлюбу за умови відсутності згоди батьків подружжя;
- г) розірвання шлюбу, яке не визнається в державі, до якої належить один з подружжя, проте визнається в державі, до якого належить інший з подружжя.

7. Згідно національного законодавства, правові наслідки укладення шлюбу за участю іноземців за відсутності спільного особистого закону подружжя регулюються:

- а) правом держави, у якій укладено шлюб;
- б) спільним особистим законом подружжя;
- в) правом держави, яке є найбільш сприятливим для кожного з подружжя;
- г) правом держави, у якій подружжя мало останнє спільне місце проживання, за умови, що хоча б один з подружжя все ще має місце проживання у цій державі.

8. Укладення шлюбів іноземцями в іноземних консульствах на території України регулюється:

- а) законодавством України;
- б) відповідним іноземним законодавством;
- в) спільним особистим законом подружжя;
- г) міжнародними договорами.

9. Шлюби іноземців, укладені та дійсні за кордоном:

- а) в Україні не визнаються;
- б) в Україні не визнаються, якщо вони суперечать законодавству України;
- в) в Україні визнаються;
- г) в Україні визнаються, якщо вони укладені з дотриманням вимог законодавства України щодо умов дійсності шлюбу.

10. Майнові відносини подружжя, один з яких є іноземцем, згідно українського законодавства, при відсутності відповідного вибору права самим подружжям регулюється:

- а) правом, яке застосовується до правових наслідків шлюбу;
- б) особистим законом кожного з подружжя;
- в) правом держави укладення шлюбу;

г) правом держави, у якій знаходиться відповідне майно.

Практичні завдання

1. Громадян України та громадянка іноземної держави уклали між собою шлюб на території іноземної держави відповідно до місцевого законодавства. Через деякий час громадянин України звернувся до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним, оскільки його було оформлено шляхом проведення церковної церемонії та видачі виписки з церковної книги про реєстрацію шлюбу. Чи може такий шлюб бути визнаний недійсним в Україні?

2. Після укладення шлюбу між громадянином Німеччини та громадянкою України виникло питання, законодавством якої держави повинні регулюватись їх майнові та особисті немайнові відносини, оскільки подружжя з даного питання згоди не досягло. Надайте відповідні роз'яснення.

Спадкові правовідносини з іноземним елементом

В межах даної теми розглядаються питання щодо правового регулювання спадкових відносин з іноземним елементом. При вивченні питань правового регулювання спадкових відносин в МПП увагу необхідно зосередити на наступному: особливості спадкових відносин, які зумовлюють специфіку їх регулювання; основні колізійні питання щодо регулювання спадкових відносин в різних національних правопорядках; основні та додаткові колізійні прив'язки в сфері спадкових відносин; міжнародні договори з питань спадкування; поняття відумерлої спадщини і пов'язане з нею регулювання.

Ключові поняття: спадщина, склад спадщини, відумерла спадщина, „право окупації“, форма заповіту, олографічна форма заповіту, закон місця смерті спадкодавця, спадковий договір, особистий закон спадкодавця.

Питання для опрацювання

Міжнародні договори України у сфері спадкових відносин.

Система колізійних норм у спадковому праві.

Відумерла спадщина у міжнародному приватному праві: основні тенденції правового регулювання.

Регулювання спадкових відносин у міжнародних договорах України про правову допомогу.

Контрольні питання

1. Вкажіть основні колізійні питання спадкових відносин у міжнародному приватному праві.

2. Що слід розуміти під „олографічною формою заповіту“?

3. В яких випадках спадкове майно переходить у власність іноземної держави?

4. Які вимоги щодо форми заповіту передбачено колізійними нормами українського законодавства?

5. Правом якої держави регулюється спадкування нерухомого майна, яке

підлягає державній реєстрації в Україні?

Тестові завдання

1. До колізійних питань, що виникають у процесі спадкування за участю іноземного елемента, належать питання щодо:

- а) національності спадкодавця;
- б) місця проживання спадкоємців;
- в) форми спадкового розпорядження;
- г) істотних умов спадкового договору.

2. Теорія „права окупації” щодо відносин спадкування в міжнародному приватному праві передбачає, що:

- а) спадкові відносини, об'єктом яких є нерухоме майно, завжди регулюються правом держави, на території якої воно знаходиться;
- б) іноземна держава має переважне право на викуп нерухомого майна іноземних суб'єктів, що знаходиться на її території;
- в) форми спадкового розпорядження визначається правом держави, у якій здійснюється спадкування;
- г) відумерла спадщина, яка знаходиться на території іноземної держави, „захоплюється” відповідним іноземним сувереном.

3. Згідно законодавства України, нерухоме майно іноземців в Україні, що визнане „відумерлою спадщиною” переходить у власність:

- а) України як держави;
- б) відповідної іноземної держави;
- в) осіб, які є його законними володільцями;
- г) відповідної територіальної громади.

4. „Олографічна” форма заповіту передбачає, що:

- а) особа „від руки” викладає текст заповіту;
- б) заповіт складається згідно встановленого зразка;
- в) заповіт складається в присутності свідків;
- г) справжність підпису особи під заповітом підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню.

5. Гаазька конвенція про колізії законів стосовно форми спадкових розпоряджень (1961 р.) нашою державою:

- а) ратифікована;
- б) не ратифікована;
- в) ратифікована з застереженнями;
- г) Україна виступає асоційованим учасником даної конвенції.

6. До найбільш поширених колізійних прив'язок в сфері спадкування в міжнародному приватному праві належать:

- а) закон місця здійснення акту громадського стану;
- б) закон, обраний спадкоємцем;
- в) закон місця смерті спадкодавця;

г) закон місця прийняття спадщини.

7. За загальним правилом, спадкування нерухомого майна в міжнародному приватному праві регулюється:

- а) законом держави, у якій знаходиться майно;
- б) законом держави, обраним спадкоємцем;
- в) особистим законом спадкодавця;
- г) законом держави, у якій складався заповіт.

8. Іноземні громадяни в Україні у сфері спадкування користуються:

- а) спеціальним правовим режимом;
- б) національним правовим режимом;
- в) правовим режимом, що встановлений у відповідній іноземній державі;
- г) режимом найбільшого сприяння.

9. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, в першу чергу спадкові відносини регулюються:

- а) законодавством держави громадянства спадкодавця;
- б) законодавством держави, обраним спадкодавцем, якщо він не збігається з його особистим законом;
- в) законодавством держави, у якій спадкодавець мав останнє місце проживання;
- г) законодавством держави, згідно якого складено заповіт.

10. Згідно положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, форма заповіту визначається:

- а) законодавством держави, згідно якого складався заповіт;
- б) особистим законом спадкодавця;
- в) законодавством держави, у якій спадкодавець мав постійне місце проживання в момент складання акту або в момент смерті;
- г) законодавством держави, у якій спадкодавець народився.

Практичні завдання

1. Громадянин України, постійно проживаючи на момент смерті в іноземній державі, склав заповіт щодо розпорядження його майном в Україні. Після його смерті один з спадкоємців за законом звернувся до суду щодо визнання цього заповіту недійсним, оскільки його було складено згідно відповідного іноземного законодавства – в простій письмовій в присутності двох свідків. Як слід врегулювати дане питання?

2. Після смерті особи без громадянства, що постійно проживала в Україні, виникло питання, чи застосовуються положення українського законодавства на відносини щодо спадкування належного їй нерухомого майна, що знаходиться в Республіці Молдові. Надайте відповідні роз'яснення.

Трудові правовідносини з іноземним елементом

В межах даної теми розглядаються питання щодо правового регулювання

трудових відносин з іноземним елементом. При вивченні цих питань слід звернути увагу на наступне: основні акти та положення щодо міжнародно-правового регулювання праці як невід'ємного права людини, основні і додаткові колізійні прив'язки щодо регулювання трудових відносин в МПП, особливості правового регулювання праці іноземців в Україні, зокрема щодо відмінностей у правовому регулюванні праці в нашій державі, встановлених для різних категорій іноземців.

Ключові поняття: трудові відносини, роботодавець, працівник-мігрант, закон місця виконання роботи, трудовий контракт.

Питання для опрацювання

Міжнародно-правова уніфікація правового регулювання трудових відносин.

Правовий режим праці іноземців в Україні.

Особливості правового регулювання праці громадян України за кордоном.

Міжнародні договори України з питань трудових відносин.

Контрольні питання

1. В чому полягають особливості регулювання праці іноземців в міжнародному приватному праві?

2. Які колізійні прив'язки застосовуються в практиці міжнародного приватного права щодо регулювання трудових відносин за участю іноземного елемента?

3. Законодавством яких держав можуть регулюватись трудові відносини громадян України за кордоном?

4. Які правові режими надаються іноземцям в Україні в сфері трудових відносин?

5. Який порядок працевлаштування іноземців в Україні?

Тестові завдання

1. Основною колізійною прив'язкою в міжнародному приватному праві в сфері регулювання трудових відносин є:

- а) закон місця знаходження роботодавця;
- б) закон держави, яка направила працівника на роботу;
- в) принцип автономії волі;
- г) закон держави місця виконання роботи.

2. Чи має місце в міжнародному приватному праві, за загальним правилом, „розщеплення” правового регулювання трудових відносин:

- а) відбувається на засадах взаємності;
- б) не має;
- в) здійснюється за принципом автономії волі;
- г) має.

3. Додатковою колізійною прив'язкою щодо регулювання трудових відносин у міжнародному приватному праві є:

- а) особистий закон працівника;
- б) закон держави, яка направила працівника на роботу;
- в) принцип взаємності;
- г) закон держави місця виконання роботи.

4. Відповідно до положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, трудові відносини громадян України, які працюють за кордоном, регулюються правом України в разі, якщо:

- а) це передбачено законодавством України;
- б) відповідні трудові договори про виконання роботи за кордоном укладено з вітчизняними роботодавцями в Україні;
- в) це не суперечить міжнародним договорам;
- г) має місце відповідна домовленість сторін.

5. Відповідно до положень Закону України „Про міжнародне приватне право”, трудові відносини іноземців та осіб без громадянства, які працюють в Україні, не регулюються правом України в разі, якщо:

- а) має місце відповідна домовленість сторін.
- б) вони мають подвійне громадянство;
- в) трудові договори про виконання роботи в Україні укладено з українськими роботодавцями;
- г) іноземці працюють у складі дипломатичних представництв іноземних держав в Україні;

6. Відповідно до положень Закону України „Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства”, іноземці, які постійно проживають в Україні трудовою діяльністю в Україні:

- а) займатись не можуть;
- б) можуть займатись на підставах і в порядку, встановлених для громадян України;
- в) можуть займатись лише в невиробничій сфері;
- г) можуть займатись на підставах та у порядку, визначеному міжнародними договорами.

7. Відповідно до положень Закону України „Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства”, особи, яким надано статус біженця в Україні, трудовою діяльністю в Україні:

- а) можуть займатись на підставах та у порядку, визначеному міжнародними договорами;
- б) можуть займатись лише в сфері сільського господарства;
- в) можуть займатись на підставах і в порядку, встановлених для громадян України;
- г) займатись не можуть.

8. Відповідно до положень Закону України „Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства”, іноземці, які прибули в Україну для працевлаштування на визначений термін, можуть займатися трудовою діяльністю:

- а) без обмежень;
- б) згідно законодавства про правовий статус іммігрантів;
- в) на підставах і в порядку, встановлених для громадян України;
- г) відповідно до одержаного дозволу на працевлаштування.

9. Питання щодо покращення стану правового регулювання трудових відносин і розроблення відповідних стандартів в сфері праці:

- а) не належать до сфери міжнародного приватного права;
- б) належать до сфери міжнародного приватного права;
- в) належать до сфери міжнародного економічного права;
- г) є предметом діяльності відповідної Комісії ООН.

10. До додаткових колізійних прив'язок щодо регулювання трудових відносин у міжнародному приватному праві належать:

- а) особистий закон працівника;
- б) закон місця знаходження роботодавця;
- в) право, найбільш сприятливе для працівника;
- г) спільний закон роботодавця та працівника.

Практичні завдання

1. Громадянин України, котрий працював за кордоном в іноземній фірмі на підставі трудового контракту, відмовився 28 червня з'явитись на робочому місці. Він пояснив, що цей день в Україні є державним святом та загальнодержавним вихідним днем. Дайте правову оцінку таким діям працівника.

2. Працівники української фірми, котрих тимчасового направили для роботи в закордонну філію, висунули вимогу забезпечити їм такі ж умови охорони та оплати праці, які діють у цій державі. Обґрунтуйте, чи правомірними є такі вимоги.

Врегулювання спорів з іноземним елементом

В межах розділу правового регулювання, який має назву „міжнародний цивільний процес“, регламентуються питання судочинства за участю іноземного елемента. При підготовці необхідно звернути увагу на питання щодо поняття та змісту міжнародного цивільного процесу, а також міжнародно-правові акти з цього питання. Крім цього, важливим є розгляд положень щодо поняття, видів та правового регулювання міжнародної підсудності, а також процесуального статусу іноземних суб'єктів. Окремим розділом міжнародного цивільного процесу є питання міжнародної правової допомоги, що зумовлює необхідність вивчення правових підстав, форм та порядку її надання. Важливо пам'ятати, що, на відміну від інших розділів МПП, у сфері міжнародного цивільного процесу не застосовуються колізійні норми, оскільки процесуальні відносини з іноземним елементом імперативно регулюються відповідним національним законодавством та чинними міжнародними договорами держави. При вивченні питань щодо арбітражного врегулювання приватноправових спорів з іноземним елементом слід звернути увагу на питання щодо правової природи міжнародного комерційного арбітражу; його переваг та недоліків відносно інших способів (механізмів) врегулювання господарських спорів; компетенцію арбітражу; форми та змісту арбітражної угоди, особливостей арбітражних застережень; порядок здійснення арбітражних розглядів та виконання арбітражних

рішень.

Ключові слова: міжнародний цивільний процес, міжнародна підсудність, виключна підсудність, альтернативна підсудність, міжнародна правова допомога, виконання іноземного судового рішення, екзекватура, міжнародний комерційний арбітраж, арбітражний суд *ad hoc*, міжнародний комерційний арбітраж, комерційні спори, компетенція комерційного арбітражу, арбітражна угода, арбітражне застереження, іноземне арбітражне рішення, національне арбітражне рішення, виконання арбітражного рішення, скасування арбітражного рішення.

Питання для опрацювання

Сучасні концепції міжнародного цивільного процесу.

Міжнародна підсудність: поняття, види та джерела регулювання.

Правовий статус іноземних суб'єктів у цивільному процесі.

Розвиток законодавства щодо визнання та виконання іноземних судових рішень в Україні.

Міжнародні договори України з питань цивільного процесу.

Міжнародно-договірна уніфікація комерційного арбітражу.

Арбітражна угода та компетенція міжнародного комерційного арбітражу.

Визнання та виконання арбітражних рішень.

Контрольні питання

1. Що включає в себе міжнародний цивільний процес?
2. Яким чином визначається підсудність судам справ за участю іноземного елемента?
3. В яких випадках українські суди відмовляють у прийнятті до розгляду справ за участю іноземного елемента?
4. Які існують підходи щодо визнання та виконання іноземних судових рішень у практиці міжнародного приватного права?
5. В чому полягає зміст арбітражного застереження?

Тестові завдання

1. Видами міжнародної підсудності є:
  - а) одностороння;
  - б) диспозитивна;
  - в) виключна;
  - г) загальна.
2. Чи вправі особа, за загальним правилом, порушувати розгляд однієї і тієї ж справи в судах різних держав:
  - а) має право в будь-якому випадку;
  - б) якщо це не суперечить її особистому закону;
  - в) не має права;
  - г) це питання вирішується в судовому порядку.
3. Чи повинен суд, прийнявши до розгляду справу за участю іноземного елемента з дотриманням правил про міжнародну підсудність, забезпечити остаточний розгляд

справи по суті, якщо в процесі розгляду буде з'ясовано, що підстави для прийняття її до розгляду на даний момент відпали:

- а) провадження в справі припиняється;
- б) суд самостійно вирішує це питання;
- в) сторони судового розгляду вирішують це питання за взаємною згодою;
- г) суд повинен забезпечити остаточний розгляд даної справи.

4. До підстав визначення підсудності справ судам України, згідно ст. 76 Закону України „Про міжнародне приватне право” належить:

- а) перебування в шлюбі з громадянином України;
- б) наявність правового статусу закордонного українця;
- в) дія або подія, що стала підставою для подання позову, мала місце на території України;
- г) звернення з позовом до суду України.

5. До випадків виключної підсудності справ судам України, згідно ст. 77 Закону України „Про міжнародне приватне право”, належить:

- а) у справах про відшкодування шкоди, якщо її було завдано на території України;
- б) про визнання правового статусу закордонного українця;
- в) дія або подія, що стала підставою для подання позову, мала місце на території України;
- г) якщо спір пов'язаний з реєстрацією або ліквідацією на території України

іноземних юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців.

6. Чи застосовуються при розгляді судами України справ за участю іноземних суб'єктів процесуальні норми іноземного права:

- а) застосовуються на засадах взаємності;
- б) не застосовуються;
- в) застосовуються при відсутності заперечень учасників судового розгляду;
- г) застосовуються.

7. В Україні можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах, що виникають:

- а) з питань громадянства іноземців;
- б) з кримінального судочинства;
- в) з господарських правовідносин;
- г) з будь-яких правовідносин.

8. За загальним правилом, в Україні можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів:

- а) у випадках, передбачених міжнародними договорами України;
- б) всі рішення іноземних судів;
- в) рішення іноземних судів, винесені на користь громадян України;
- г) лише рішення міжнародних комерційних арбітражних судів.

9. Порядок провадження в судах щодо визнання та виконання рішень іноземних

судів регулює:

- а) Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року;
- б) Кодекс адміністративного судочинства України;
- в) Закон України „Про визнання та виконання рішень в Україні іноземних судових рішень”;
- г) Цивільний процесуальний кодекс України.

10. Справи щодо визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні розглядають:

- а) відповідні місцеві суди;
- б) Верховний суд України;
- в) відповідні апеляційні суди;
- г) відповідні спеціалізовані суди.

5. Арбітраж *ad hoc* - це:

- а) інституційний арбітраж;
- б) постійно діючий арбітраж;
- в) іноземний арбітраж;
- г) спеціальний арбітраж.

11. До постійно діючих арбітражних установ належать:

- а) Комісія ООН з права міжнародної торгівлі;
- б) Міжнародний інститут з уніфікації приватного права;
- в) Арбітражний інститут Торговельної палати міста Стокгольма;
- г) Постійна палата Паризького суду.

12. Порядок провадження в судах щодо визнання та виконання рішень іноземних судів регулює:

- а) Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (1958 р.);
- б) Кодекс адміністративного судочинства України;
- в) Закон України „Про визнання та виконання рішень в Україні іноземних судових рішень”;
- г) Цивільний процесуальний кодекс України.

13. Рішення міжнародних комерційних арбітражних судів:

- а) не є остаточними і підлягають за суттю спору апеляційному й касаційному оскарженню в будь-яких державних чи судових органах або перегляду за нововиявленими обставинами;
- б) не є остаточними і підлягають за суттю спору апеляційному оскарженню;
- в) можуть бути скасовані в апеляційному суді повністю або частково;
- г) є остаточними і не підлягають за суттю спору апеляційному чи касаційному оскарженню в будь-яких державних чи судових органах

14. Порядок провадження в судах щодо визнання та виконання рішень іноземних судів регулює:

- а) Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних

рішень (1958 р.);

- б) Кодекс адміністративного судочинства України;
- в) Закон України „Про визнання та виконання рішень в Україні іноземних судових рішень”;
- г) Цивільний процесуальний кодекс України.

15. В Україні клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу розглядається:

- а) Господарськими судами за місцем знаходження боржника;
- б) апеляційним судом, юрисдикція якого поширюється на місто Київ;
- в) Органами Міністерства юстиції України;
- г) Митними органами України.

Практичні завдання

1. Іноземна фірма звернулась до українського суду з позовом до громадянина України. Невдовзі після початку судового розгляду справи відповідач заявив, що він змінив громадянство і тому дана справа більше не підсудна судам України. Чи може за таких умов судовий розгляд даної справи продовжуватись?

2. Суд іноземної держави прийняв рішення про визнання недійсною реєстрації підприємства з іноземними інвестиціями в Україні та виключення відповідних записів з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України. Чи підлягає таке рішення визнанню та виконанню в Україні?

3. Іноземна фірма звернулась до МКАС при ТПП України із позовом до українського суб'єкта господарювання. Після прийняття арбітражним судом рішення український суб'єкт господарювання заявив про недійсність арбітражної угоди, оскільки вона була укладена ще до виникнення даного спору. Надайте правову оцінку даній ситуації?

4. Арбітражний суд іноземної держави прийняв рішення про визнання недійсною реєстрації підприємства з іноземними інвестиціями в Україні та виключення відповідних записів з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України. Чи належить даний спір до компетенції міжнародного комерційного арбітражу? Чи підлягає дане арбітражне рішення визнанню та виконанню в Україні?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- Білоусов Є. М., Яковюк І. В. Міжнародне приватне право. Харків: Право, 2021. 408 с.
- Килимник І. І., Бровдій А. М. Міжнародне приватне право: навч. посібник. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 111 с.
- Мироненко І. В. Міжнародне приватне право: навчальний посібник. 2-ге видання. К.: Алерта, 2013. 288 с.
- Міжнародне приватне право: підручник / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. 2-ге видання. К.: Алерта, 2014. 656 с.
- Мережко О. О. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права. К.: Юстиніан, 2010. 320 с.
- Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право: підручник. К.: Алерта, 2021. 524 с.
- Міжнародне приватне право: підручник для студ. юрид. виш. навч. закл. / за ред. проф. В. П. Жущмана та доц. І. А. Шуміло. Х.: Право, 2015. 320 с.
- Баймуратов М. О., Чернолуцький Р. В. Міжнародне приватне (колізійне) право України: правосуб'єктність осіб (теоретико-методологічні аспекти): монографія. Суми: Університетська книга, 2009. 252 с.
- Діковська І. А. Міжнародні комерційні контракти: колізійне та матеріально-правове регулювання: навч. посіб. Київ: Прав. єдність, Алерта, 2016. 321 с.
- Борт О.П. Інститут договірної статуту у міжнародному приватному праві: монографія. Одеса: Гельветика, 2017. 199 с.
- Довбиш В. А., Світлак І. І. Зовнішньоекономічний договір (контракт) купівлі-продажу: правове регулювання: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2013. 247 с.
- Кармаза О. О. Міжнародне спадкове право: науково-практичний посібник. К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2007. 328 с.
- Андрій В. М. Міжнародне трудове право: навчальний посібник. К.: Данкор, 2017. 574 с.
- Горбань О. П. Правове регулювання праці іноземців та осіб без громадянства в Україні: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Харківський національний університет внутрішніх справ. 2009. 191 с.
- Цірат Г. А. Міжнародний цивільний процес: сучасний стан та перспективи міжнародно-правової уніфікації: монографія. Х., 2013. 482 с.
- Міжнародний комерційний арбітраж в Україні: теорія та законодавство / під загальною ред. І. Г. Побірченка. К.: Ін Юре, 2007. 584 с.
- Міжнародний цивільний процес України: Навчальний посібник. Практикум: За ред. доктора юридичних наук, професора С. Я. Фурси. К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2010. 328 с.
- Кисіль В. І. Механізми колізійного регулювання в сучасному міжнародному приватному праві: Дис... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. К., 2001. 396 с.
- Руденко О. В. Уніфікація міжнародного приватного права в Європейському Союзі: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. 2007. 189 с.
- Колісник Т. В. Внутрішнє законодавство України як джерело міжнародного приватного права: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Національний університет внутрішніх справ. Х., 2003. 204 с.
- Щокіна О. О. Правові звичаї міжнародної торгівлі як джерело міжнародного приватного права: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Нац. юрид. академія ім. Я. Мудрого. Харків, 2005. 196 с.
- Задорожна С. М. Автономія сторін в міжнародному приватному праві: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2006. 202 с.
- Пшеничнюк Д. В. Колізійний принцип тісного зв'язку у міжнародному приватному праві: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка; Ін-т міжнар. відносин. 2011. 196 с.
- Філіп'єв А. О. Застосування іноземного права для регулювання приватноправових відносин: проблеми та перспективи: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. К., 2009. 210 с.

- Ніколаєв І. С. Держава Україна як суб'єкт міжнародного приватного права: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. 2006. 190 с.
- Гіренко О. Т. Сучасні тенденції регулювання юрисдикційних імунітетів у міжнародному приватному праві: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2009. 219 с.
- Юніна М. П. Уніфікація право- та дієздатності юридичних осіб у міжнародному приватному праві: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2011. 190 с.
- Бурлай О. Є. Правовідносини подружжя в міжнародному приватному праві: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. 2007. 171 с.
- Кожевнікова В. О. Правове регулювання укладення шлюбів громадянами України у державах Європейського Союзу та їх визнання в Україні: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. 2010. 190 с.
- Хороша Т. С. Реалізація спадкових прав у міжнародному приватному праві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Хороша Тетяна Сергіївна. Івано-Франківськ, 2017. 226 с.
- Козелецька М. О. Визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах в Європейському Союзі: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Нац. акад. прокуратури України. К., 2015. 18 с.
- Гіренко О.Т. Сучасні тенденції регулювання юрисдикційних імунітетів у міжнародному приватному праві: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2009. 219 с.
- Черняк Ю. В. Інститут підсудності в міжнародному приватному праві країн Європейського Союзу та України: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. 2006. 230 с.
- Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 року № № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
- Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 року № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>
- Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 року № 3671-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>
- Про імміграцію: Закон України від 07.06.2001 року № 2491-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text>
- Про правовий статус закордонних українців: Закон України від 04.03.2004 року № 1582-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text>
- Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 року № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
- Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності: Закон України від 23.12.1998 року № 351-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-14#Text>
- Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 року № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
- Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 року № 4002-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>
- Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 року № 1618-IV (із наступними змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
- „Віденська конвенція про право міжнародних договорів” (1969 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Загальна декларація прав людини” (1948 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про статус біженців” (1951 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про транснаціональні корпорації” (1998 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Європейська конвенція щодо імунітету держав” (1972 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності” (2004 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами” (1965 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

- „Конвенція про юрисдикційні імунітети держав та їх власності” (2004 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про право, що застосовується до режимів власності подружжя” (1978 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про закон, що застосовується до передачі права власності у разі міжнародного купівлі-продажу товарів” (1958 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів” (1980 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів” (1986 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів” (1974 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про єдиний закон про укладення договорів про міжнародну купівлю-продаж товарів” (1964 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про право, що застосовується до міжнародної купівлі-продажу товарів” (1955 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про закон, що застосовується до передачі права власності у разі міжнародного купівлі-продажу товарів” (1958 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція МОП № 12 про відшкодування шкоди у разі нещасних випадків на роботі у сільському господарстві” (1921 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Віденська конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду” (1963 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про цивільну відповідальність за шкоду від забруднення нафтою” (1969 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами” (1972 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну при перевезенні небезпечних вантажів автомобільним, залізничним та внутрішнім водним транспортом” (1989 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про право, що застосовується до дорожньо-транспортних пригод” (1971 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбу” (1962 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про укладення та визнання дійсності шлюбів” (1978 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом” (1975 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про право, що застосовується до режимів власності подружжя” (1978 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція про колізії законів, що стосуються форми заповітних розпоряджень” (1961 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція, що передбачає єдиний закон про форму міжнародного заповіту” (1973 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція відносно міжнародного управління майном осіб, які померли” (1973 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Міжнародна конвенція про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей” (1990 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція МОП про рівноправність громадян країни та іноземців у галузі відшкодування працівникам під час нещасних випадків № 19” (1925 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Конвенція МОП про примусову чи обов'язкову працю № 29” (1930 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
- „Угода держав-учасниць СНД про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності” (1992 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>